

Romeinen 9 en de uitverkiezing

een niet-calvinistische benadering

Vooraf: Petrus over Paulus' brieven

We gaan bezig met een ingewikkeld gedeelte uit de Romeinenbrief van Paulus. Daarbij is het goed om vooraf te lezen wat de apostel Petrus schrijft over Paulus' brieven:

*Bedenk dat het geduld van onze Heer uw redding is. Dat heeft ook onze geliefde broeder Paulus u geschreven met de wijsheid die hem is geschonken. Hij schrijft dit overigens in alle brieven waarin hij dit onderwerp ter sprake brengt. **Daarin staat een en ander dat moeilijk te begrijpen is** en dat door onwetende en onstandvastige mensen, tot hun eigen ondergang, wordt verdraaid; dat doen ze trouwens ook met de overige geschriften (2 Pet. 3 : 16).*

Inleiding: het 'probleem'

Romeinen 9 is één van de moeilijkste hoofdstukken uit het nieuwe testament, omdat het allerlei vragen oproept. Een paar voorbeelden:

- Er staat in vers 13: *Jakob heb ik liefgehad, Esau heb ik gehaat*. De vraag rijst: Had God een hekel aan Esau?
- En in vers 18 staat: *God is barmhartig voor wie hij wil en maakt halsstarrig wie hij wil*. Vraag: hebben mensen daar dan geen keus in?
- In vers 21 wordt God voorgesteld als een pottenbakker die de vrijheid heeft om *van dezelfde klomp klei zowel een kostbare vaas als een alledaagse pot te maken*. Vraag: Is dat geen willekeur?

- In vers 22 lezen we dat God *degenen die het voorwerp van zijn toorn zijn, bestemd heeft voor de ondergang* en in vers 23 staat dat God *degenen die het voorwerp van zijn barmhartigheid zijn, ertoe voorbestemd heeft om in zijn majesteit te delen*. Vraag: Wat blijft er dan over van onze vrijheid om zelf te kiezen?

Het is geen wonder dat Romeinen 9 één van de belangrijkste 'bewijsteksten' voor de calvinistische uitverkiezingsleer is geworden.

Als iemand de uitverkiezingsleer van Augustinus en Calvijn afwijst komt onmiddellijk de vraag naar voren 'Wat doe je dan met Romeinen 9?'. Daarover gaat deze presentatie. Is het mogelijk om Romeinen 9 niet-calvinistisch uit te leggen?

Exegetische uitgangspunten

1. In de **eerste plaats** moeten we bedenken dat het in de bijbel ten diepste gaat om de liefde van God, die zichtbaar is geworden in Jezus: zijn leven, zijn dood aan het kruis en zijn opstanding. Als God in onze uitleg van de tekst anders lijkt te zijn, moeten we opnieuw gaan lezen om het beter te begrijpen.
2. **Ten tweede** is het (zeker bij Paulus) belangrijk om te letten op citaten uit andere bijbelboeken. In Romeinen 9 staan veel citaten uit het Oude Testament. Voor een goed begrip moeten we die teksten in hun verband lezen en bezien wat ze daar en toen betekenden. Pas daarna kunnen we (proberen te) begrijpen wat Paulus ermee wil zeggen in zijn betoog.

3. **Ten derde** is de context essentieel: Romeinen 9 gaat over de vraag of God zijn belofte aan het Joodse volk heeft verbroken, omdat het merendeel van de Joden niet in Jezus is gaan geloven. Op die vraag moet de uitleg gericht zijn.

Natuurlijk zijn er ook andere vragen te stellen en dat gebeurt vaak bij dit hoofdstuk. Maar we moeten daar heel voorzichtig mee zijn. Als we andere vragen aan de tekst gaan stellen is de kans groot dat we dingen uit de tekst halen die Paulus nooit bedoeld heeft te zeggen.

4. **Tenslotte**: Als een auteur zelf een conclusie of samenvatting geeft van zijn betoog (en dat doet Paulus in vers 30 tm 32) dan moet onze uitleg daar natuurlijk bij aansluiten.

De Romeinenbrief

Paulus schreef deze brief in Korinthe, tegen het eind van zijn derde zendingsreis, waarschijnlijk in het jaar 57.

Uit de geschiedenis is bekend dat er in het jaar 49 al een invloedrijke gemeente in Rome was. Deze gemeente bestond voor een groot deel uit joodse christenen, maar er was ook een groeiend aantal 'heidenchristenen'. Dat leverde (zoals in veel van de eerste christengemeenten) af en toe spanningen op.

De gemeente was niet door Paulus gesticht en ze kenden hem dus niet persoonlijk (al zullen ze ongetwijfeld over hem gehoord hebben). Voor de gemeente in Rome was deze brief een eerste kennismaking met Paulus.

Aan het eind van de brief schrijft Paulus dat hij van plan is om naar Jeruzalem te gaan, om daar de collecte-opbrengsten af te leveren, en dan via Rome op reis te gaan naar Spanje (Rom. 15 : 23 – 28). In de Romeinenbrief introduceert hij zichzelf en zijn prediking.

De belangrijkste boodschap van Paulus is dat de mens niet in staat is om voor zijn eigen heil te zorgen. Alleen Gods genade kan hem redden.

God rechtvaardigt de mensen door hun geloof in Jezus Christus; hij spreekt allen vrij die in hem geloven. Daarbij is er geen onderscheid tussen Joden en heidenen (Zie bijvoorbeeld 3 : 22, 23 en 28 - 30).

Maar als iedereen op dezelfde manier door geloof gerechtvaardigd wordt, rijst wel de vraag hoe het dan zit met de bijzondere positie van het Joodse volk. Daarover gaat het in Romeinen 9 - 11.

Romeinen 9: Hoe zit het met Israël?

In Romeinen 9 gaat Paulus in op de vraag of het Joodse volk nog wel de bijzondere positie heeft die het vanuit de geschiedenis altijd gehad heeft, nu ze (in meerderheid) hun Messias hebben verworpen.

Om de gedachtegang van Paulus beter te begrijpen is het belangrijk om te weten wat de meeste joden in die tijd over zichzelf dachten:

1. Ze dachten: “Omdat we nageslacht van Abraham zijn zit het geestelijk wel goed met ons” (zie bijv. Joh. 8:33).
2. Ze waren van mening dat ze door zich uiterlijk aan de wet te houden, voor God rechtvaardig waren.

Dat heidenen, die niet van Abraham afstamden en zich ook niet aan de wet hielden, toch bij Gods volk mochten horen was voor Joden (ook als ze christen geworden waren) moeilijk te aanvaarden.

Paulus stelt daar tegenover dat je pas echt bij het volk van God hoort als je het geloof en de geloofsgehoorzaamheid van Abraham hebt. En daarbij is er geen onderscheid tussen joodse en heidense christenen.

Het gegeven dat de Joden van Abraham afstamden betekent volgens Paulus nog niet dat ze automatisch bij Gods volk hoorden. Een ware Jood is iemand die ook in het hart besneden is (vgl. Rom. 2: 28, 29).

Tussenstop

Vragen? Opmerkingen?

Tekst en uitleg (I): vers 1 - 13

Vers 1-3: Omdat ik één ben met Christus spreek ik de waarheid, en mijn geweten, geleid door de heilige Geest, is mijn getuige dat ik niet lieg: ik ben diepbedroefd en word voortdurend door verdriet gekweld. Omwille van mijn volksgenoten, de broeders en zusters met wie ik mijn afkomst deel, zou ik bijna bidden zelf vervloekt te worden en van Christus gescheiden te zijn;

Opvallend is de nadruk in het begin: wat er volgt gaat Paulus echt aan het hart. Hij gaat het hebben over zijn volksgenoten, het joodse volk.

Paulus zou zijn eigen heil wel op willen geven, als hij daarmee zijn volksgenoten tot geloof in Jezus zou kunnen brengen (vgl. de houding van Mozes in Ex. 32 : 32).

Vers 4-5: *omwille van hen, de Israëlieten, die God als zijn kinderen heeft aangenomen en aan wie hij zijn nabijheid, de verbonden, de wet, de tempeldienst en de beloften heeft geschonken; omwille van het volk dat van de aartsvaders afstamt en waaruit Christus is voortgekomen. God, die boven alles verheven is, zij geprezen tot in eeuwigheid. Amen.*

In een uitgebreide opsomming maakt Paulus duidelijk dat Israël zijn hele geschiedenis door het uitverkoren volk van God is geweest: Ze zijn door hem geadopteerd, Hij heeft zich aan hen verbonden, ze hebben zijn wetten ontvangen, ze hebben verschillende beloften gekregen en uit hen is Jezus voortgekomen.

Het laatste vers kan ook vertaald worden als: *.....waaruit Christus is voortgekomen, die God is over alles, geprezen tot in eeuwigheid. Amen.*

Bij Gods keuze van Israël als zijn volk en de daaraan verbonden belofte van zijn zegen en nabijheid moeten we niet onmiddellijk denken aan uitverkiezing in de calvinistische betekenis. Het gaat hier niet om verkiezing tot 'behouden zijn' (voor Israël) of 'verloren gaan' (voor de heidenen).

Uitverkiezing betekent in dit geval: geselecteerd worden voor een bepaalde taak of rol in Gods plan. Israël had als taak en roeping om aan de omringende volken te laten zien hoe goed het leven is als je Gods leefregels navolgt. En uiteindelijk om de Messias voort te brengen. In die zin was Israël Gods uitverkoren volk.

Paulus worstelt met de vraag hoe het verder moet met Israël nu ze (in grote meerderheid) hun Messias Jezus niet hebben aangenomen. Is hun rol in Gods heilsplan nu uitgespeeld? Is Gods belofte van nabijheid en zegen en een hoopvolle toekomst vervallen?

Vers 6-7: God heeft zijn belofte niet gebroken. Want niet alle Israëlieten behoren werkelijk tot Israël, niet alle nakomelingen van Abraham zijn ook werkelijk zijn kinderen. Er staat immers geschreven: 'Alleen de nakomelingen van Isaak zullen gelden als jouw nageslacht.'

Voor Paulus is het ondenkbaar dat de belofte van God vervallen zou zijn. Maar de vraag is op wie die belofte precies gericht was. Het gaat hier niet om alle genetische afstammelingen van Abraham, zoals de meeste Joden dachten. Nee: *niet alle nakomelingen van Abraham zijn ook werkelijk zijn kinderen.*

Vers 8-9: Dat wil zeggen: ze zijn niet door hun natuurlijke afstamming kinderen van God, maar gelden als nageslacht van Abraham op grond van Gods belofte. Als íets een belofte is dan zijn het deze woorden: 'Over een jaar kom ik terug en dan heeft Sara een zoon.'

We weten uit het oude testament dat Abraham meerdere zonen had. Allereerst natuurlijk Ismaël (bij de slavin Hagar) en Isaak (bij zijn vrouw Sara), maar later ook Zimran, Joksan, Medan, Midian, Jisbak en Suah (bij zijn vrouw Keturah: zie Gen. 25 : 1, 2).

Maar alleen Isaak was het kind van de belofte. Hij is het kind waarvan gezegd wordt: *'Over een jaar kom ik terug en dan heeft Sara een zoon'*.

We mogen daar niet uit concluderen dat de andere zonen niet belangrijk waren (zie bijv. de zegen voor Ismaël in Gen. 17 : 20). Het betekent alleen dat de lijn naar de Messias loopt via Isaak.

De tekst *'Alleen de nakomelingen van Isaak zullen gelden als jouw nageslacht.'* is een citaat uit Gen. 21 : 12, uitgesproken vlak voordat de slavin Hagar met haar zoon Ismaël wordt weggestuurd. Ook hier staat weer een zegen voor Ismaël bij (zie vers 13, 18 en 20). Hij wordt niet verworpen of afgeschreven, zoals vaak gedacht wordt.

Vers 10-13: Sterker nog, Rebekka was van onze vader Isaak zwanger van een tweeling, en al voor ze geboren waren en nog niets goeds of slechts hadden gedaan, werd haar gezegd: 'De oudste zal de jongste dienen.' Gods besluit blijft namelijk van kracht: God kiest een mens niet uit op grond van zijn daden, maar omdat hij hem roept. Zo staat er ook geschreven: 'Jakob heb ik liefgehad, Esau heb ik gehaat.'

De uitdrukking in het laatste vers moet niet letterlijk genomen worden. Het is idioom met een extreem sterke overdrijving. Haten betekent hier zoiets als 'op de tweede plaats zetten'.

We zien dezelfde stijlfiguur ook bij Jezus, als hij op een gegeven moment zegt: *Indien iemand tot Mij komt en niet haat zijn vader, en moeder, en vrouw, en kinderen, en broeders, en zusters, ja, ook zelfs zijn eigen leven, die kan Mijn discipel niet zijn* (Luk. 14:26).

De tekst *'Jakob heb ik liefgehad, Esau heb ik gehaat.'* is een citaat uit Mal. 1:3. Dat is bijna aan het eind van het oude testament, ongeveer 1400 jaar na de tijd van de aartsvaders. En daar gaat het niet meer over de personen Jakob en Esau, maar over de volken die uit hen zijn voortgekomen: Israël en Edom.

Door zo te citeren lijkt Paulus te willen zeggen dat God bij de keus voor Jakob gelijk al het volk op het oog had. Door Jakob en zijn nageslacht (=het volk Israël) wilde God zijn plan van heil en zegen voor de wereld uitwerken.

De voorkeur voor Jakob wordt in extreem overdreven termen beschreven. Het gaat, zoals gezegd, niet echt om liefde en haat, maar om een rangorde: *'De oudste zal de jongste dienen'*.

Er wordt ook een duidelijk verband gelegd tussen uitverkiezing en roeping: *God kiest een mens niet uit op grond van zijn daden, maar omdat hij hem roept* (vers 11). Het is dus niet zomaar een keuze, het is ook een roeping. Jakob en zijn nageslacht worden geselecteerd voor een taak in Gods plan.

Deze uitverkiezing of roeping is niet gebaseerd op goede of slechte daden, want *al voor ze geboren waren en nog niets goeds of slechts hadden gedaan* wordt er gezegd dat de oudste de jongste zou dienen.

Verderop in de tekst wordt dat nog eens bevestigd als Paulus schrijft dat het helemaal afhangt van God en *niet van de wil of de inspanning van de mens* (vers 16).

Resumé (I): vers 1 - 13

- Paulus spreekt in Romeinen 9 wel over Gods verkiezing, maar er is geen aanleiding om dat calvinistisch op te vatten. Israël is uitgekozen voor een speciale rol in Gods plan nl. om de wereld te laten zien hoe goed het leven met God is en om de Messias voort te brengen. Zo opgevat lijkt uitverkiezing dus veel op roeping.
- In het voorbeeld van Isaak en Ismael wordt duidelijk dat iemand niet puur omdat hij van Abraham afstamt bij het volk van God hoort, zoals de meeste Joden in die tijd dachten. Abraham had meer zonen, maar alleen Isaak is het kind van de belofte. *Niet alle nakomelingen van Abraham zijn ook werkelijk zijn kinderen (vers 7).*

- In het voorbeeld van Jakob en Esau maakt Paulus duidelijk dat iemand ook niet bij Gods volk hoort op grond van goede of slechte daden. Al voor hun geboorte *toen ze nog niets goeds of slechts hadden gedaan* (vers 11) wordt de keuze al bekend gemaakt. Het houden van de wet, zoals veel Joden toen dachten, is dus ook niet bepalend.
- Of iemand wel of niet bij Gods volk hoort is puur een kwestie van geloof in Gods genade en barmhartigheid. Dat heeft Paulus aan het begin van zijn brief al onderstreept: *een mens wordt vrijgesproken door te geloven en niet door de wet na te leven* (Rom. 3 : 28).
- Dus: Je hoort niet bij Gods volk omdat je nageslacht van Abraham bent en ook niet omdat je de wet houdt. Bepalend is of je in God gelooft en op hem vertrouwt.

Tussenstop

Vragen? Opmerkingen?

Tekst en uitleg (II): vers 14 - 21

Vers 14, 15: *Moeten we dan zeggen dat God onrechtvaardig is? Natuurlijk niet. Hij zegt immers tegen Mozes: 'Ik ben barmhartig voor wie ik barmhartig wil zijn, ik schenk genade aan wie ik genade wil schenken'. Alles hangt dus af van God en zijn barmhartigheid, niet van de wil of de inspanning van de mens.*

Is God onrechtvaardig als Hij Isaak en Jakob uitkiest voor een bijzondere rol in de heilsgeschiedenis en Ismael en Esau niet? Nee, want Ismael en Esau worden niet uitgesloten van het heil.

Er wordt hen geen onrecht aangedaan. Ze krijgen alleen niet de speciale roeping die Israël wel had.

God is niet onrechtvaardig, Hij is barmhartig. Paulus citeert een tekst uit Ex. 33:19: *Ik ben barmhartig voor wie ik barmhartig wil zijn, ik schenk genade aan wie ik genade wil schenken.* Zo maakt God zich bekend aan Mozes, nadat hij gevraagd heeft om Gods majesteit te mogen zien. Hij is barmhartig en genadig.

Tegenover het idee dat God onrechtvaardig zou zijn stelt Paulus dat God barmhartig is. Dat is opvallend. Het zou voor de hand liggen dat Paulus juist de rechtvaardigheid van God zou benadrukken: Hij doet recht en geeft iedereen wat hem toekomt.

Maar Paulus onderstreept Gods barmhartigheid. Hij geeft ons méér dan ons toekomt, want Hij biedt genade aan (zie bijv. Ps. 103:8-11).

Met name in Jezus is Gods genade en barmhartigheid heel duidelijk geworden. We hoeven het alleen maar in geloof te aanvaarden.

Op de achtergrond speelt in Romeinen 9 steeds ook die andere vraag: Is God niet onrechtvaardig als Hij (kennelijk) een groot deel van het uitverkoren volk opzij schuift omdat ze niet in Jezus geloven en daartegenover veel heidenen laat toetreden?

Nee, want het is altijd al zo geweest dat God zich ontfermt over mensen die geloven en wie zich tegen hem verzetten worden uiteindelijk verhard (zie de uitleg bij vers 18).

Het volk van Israël was weliswaar uitverkoren en geroepen om God te dienen, maar om echt bij het volk van God te horen moest iedere Jood persoonlijk antwoorden met geloof.

Ook in de tijd van het Oude Testament was geloof de bepalende factor: *De rechtvaardige zal door zijn geloof leven* (Hab. 2:4; vgl. Rom. 1:17).

Vers 17, 18: Zo zegt hij volgens de Schrift tegen de farao: 'Ik heb u alleen in leven gelaten om u mijn macht te tonen en om iedereen op aarde te laten weten wie ik ben.' Dus God is barmhartig voor wie hij wil en maakt halsstarrig wie hij wil.

Paulus citeert hier uit Ex. 9:16 en daar gaat het over de gebeurtenissen vlak voor de uittocht van het volk Israël uit Egypte. De farao wilde het volk van Israël niet laten gaan en werd geconfronteerd met steeds zwaardere plagen. Maar hij blijft zich verzetten tegen God.

In oudere vertalingen staat in verschillende teksten dat de farao 'zijn hart verhardde', maar op andere plaatsen lezen we dat God het hart van de farao verhardt. Dat loopt in de teksten wat door elkaar heen.

De vraag is dus: Is het de farao die zijn hart verhardt, of is het uiteindelijk God die dat doet?

Het Hebreeuwse woord (*chazaq*) dat vertaald wordt met verharden betekent zoiets als *sterk maken* of *harden*, maar het kan ook zijn: *versterken* of *bevestigen*.

Vanuit het Hebreeuws zou je dus ook kunnen stellen dat de farao zijn hart verhardde en dat God hem daarin vervolgens versterkt of bevestigt. Het begint bij de houding van farao en God reageert daarop.

Hoe dat ook zij, we weten dat er tien plagen waren en dat de farao telkens weer de kans kreeg om te buigen voor God en zijn verzet op te geven. Maar dat deed hij niet.

Het is dus geen onnavolgbare willekeur als we op een gegeven moment lezen dat God het hart van de farao verhardde. Daar zijn heel wat kansen en mogelijkheden aan vooraf gegaan.

Paulus vat zijn antwoord op de vraag of God niet onrechtvaardig is (zie vers 14) samen in vers 18: *Dus God is barmhartig voor wie hij wil en maakt halsstarrig wie hij wil.*

Deze tekst roept allerlei vragen op als je hem als losse tekst uit zijn verband haalt. Dan lijkt het er toch op dat God vrij willekeurig zou beslissen voor wie Hij wel en niet barmhartig wil zijn.

Maar in het voorbeeld van de farao wordt duidelijk dat God niet zomaar iemand halsstarrig maakt. Daar is eerst heel wat verzet en onbuigzaamheid van de farao aan vooraf gegaan.

Ook is al eerder in het betoog van Paulus duidelijk geworden dat God barmhartig en genadig is voor wie op Hem vertrouwt, zoals Abraham deed, of (sinds de komst van de Messias) voor wie in Jezus gelooft.

Vers 19 – 21: Maar nu zult u vragen: ‘Waarom roept God ons dan nog ter verantwoording? Niemand gaat toch in tegen zijn wil?’ Wie bent u eigenlijk dat u, een mens, iets tegen God zou inbrengen? Vraagt het aardewerk soms aan de pottenbakker: ‘Waarom hebt u me gemaakt zoals ik eruitzie?’ Heeft de pottenbakker niet de vrijheid om van dezelfde klomp klei zowel een kostbare vaas als een alledaagse pot te maken?

Opnieuw een tekst die los van de oudtestamentische context moeilijk te begrijpen is. Het voorbeeld van de pottenbakker is ontleend aan Jeremia 18 : 1-10. We lezen daar dat Jeremia de opdracht krijgt om te gaan kijken bij een pottenbakker die aan het werk is.

Als een pot mislukte (bijv. doordat de klei te droog of te nat was, of omdat er harde stukjes in zaten) *begon hij opnieuw en vormde hij de klei tot een andere pot* (vers 4).

De klei waar de pottenbakker mee werkt is in Jeremia 18 het volk van Israël en God is de pottenbakker: *‘Volk van Israël, ik kan met jullie hetzelfde doen als die pottenbakker – spreekt de Heer...’* (Jer. 18:6).

Als de klei niet geschikt is voor wat de pottenbakker in zijn hoofd heeft *begint hij opnieuw* en maakt er iets anders van. De pottenbakker past zich aan en verandert zijn plan.

In het vervolg van de tekst in Jeremia wordt het voorbeeld door de profeet uitgelegd en toegepast: God is bereid en in staat om zijn plannen aan te passen als mensen zich bekeren. Maar ook als mensen zich van hem af keren (Jer. 18:7-10).

Het voorbeeld van de pottenbakker in Jeremia 18 is eigenlijk een soort ‘gelijkenis van de flexibele pottenbakker en de onwillige klei’.

Paulus past het voorbeeld van de pottenbakker toe op de Joden van zijn tijd. Zij zijn te vergelijken met onwillige klei. Ze hebben de Messias Jezus verworpen en zich van hem afgekeerd. En dan vraagt Paulus: *Heeft de pottenbakker niet de vrijheid om van dezelfde klomp klei zowel een kostbare vaas als een alledaagse pot te maken (vers 21)?*

Het is duidelijk wat hij bedoelt: God heeft van het joodse volk in plaats van een kostbare vaas (wat de bedoeling was) een alledaagse pot gemaakt. Omdat ze hun hart hebben verhard.

Daarmee is niet gezegd dat er geen bekering meer mogelijk is. Als de klei mee gaat werken kan er alsnog een mooie vaas gemaakt worden. Bij God zijn er altijd nieuwe kansen en mogelijkheden.

Paulus maakt verderop in zijn brief duidelijk dat er nog steeds hoop is voor het volk van Israël (zie bijv. Rom. 11:23, 25).

Resumé (II): vers 14 -21

- Tegenover het idee dat God onrechtvaardig zou zijn stelt Paulus niet dat hij rechtvaardig is maar veel meer dan dat. Hij benadrukt Gods barmhartigheid. Hij biedt ons volkomen onverdiend genade aan.
- Met name in Jezus is Gods genade en barmhartigheid heel duidelijk geworden. We hoeven het alleen maar in geloof te aanvaarden.
- Het is altijd al zo geweest dat God zich ontfermt over mensen die geloven en wie zich tegen hem verzetten worden uiteindelijk verhard.
- Als we lezen dat God iemand verhardt of halsstarrig maakt, dan is dat een reactie op pertinente onwil en hardnekkig verzet van degene waar het om gaat. Dat zien we in het voorbeeld van de farao.

- In het verhaal van de pottenbakker in Jeremia 18 wordt duidelijk dat de pottenbakker zich kan aanpassen als hij te maken heeft met weerbarstige klei. De pottenbakker is flexibel.
- Paulus vergelijkt het joodse volk met onwillige klei: ze hebben hun harten verhard. In plaats van een kostbare vaas kan God alleen maar een alledaagse pot van ze maken.
- De calvinistische gedachte dat God al van tevoren soeverein heeft besloten om zich over sommigen te ontfermen en anderen af te wijzen past niet bij een farao die meerdere kansen krijgt om zijn verzet op te geven en ook niet bij een pottenbakker die flexibel inspeelt op de klei waar hij mee werkt.

Tussenstop

Vragen? Opmerkingen?

Tekst en uitleg (III): vers 22 - 24

Vers 22, 23: God heeft degenen die het voorwerp van zijn toorn zijn en die hij heeft bestemd voor de ondergang, met veel geduld verdragen omdat hij zijn toorn ook wil tonen en zijn macht kenbaar wil maken. En omdat hij zijn overweldigende majesteit wil tonen, heeft hij degenen die het voorwerp zijn van zijn barmhartigheid ertoe voorbestemd om in zijn majesteit te delen.

Dit is de lastigste tekst in Romeinen 9. Hier lijkt echt sprake te zijn van dubbele predestinatie en deze tekst wordt vaak aangehaald als 'bewijstekst' voor de calvinistische uitverkiezingsleer.

Met name vers 22 is moeilijk te begrijpen en de vertaling helpt niet mee. Heeft God mensen bestemd voor de ondergang?

De NBV-vertaling van vers 22 is op enkele punten onzorgvuldig:

- Het lijkt in de vertaling alsof God mensen heeft bestemd voor de ondergang, maar in het Grieks staat een voltooid verleden tijd van het werkwoord, in de lijdende vorm. In plaats van *degenen die hij heeft bestemd* is het beter om te vertalen: *degenen die bestemd waren...* De grondtekst laat dus open wie de handelende persoon is.
- In de NBV wordt een zinsconstructie met *omdat* gebruikt (causaal verband) om een tegenwoordig deelwoord te vertalen: *omdat* hij (zijn toorn) wil tonen.... Beter is het neutralere *terwijl* hij (zijn toorn) wil tonen, of *willende tonen* (zijn toorn).

De NBG-vertaling van 1951 vertaalt het beter (maar de zin is nogal ouderwets): *God, zijn toorn willende tonen en zijn kracht bekend maken (heeft) de voorwerpen des toorns, die ten verderve toebereid waren met veel lankmoedigheid verdragen..*

In gewoon Nederlands zegt Paulus dat God, *terwijl* (of evt. *hoewel*) hij eigenlijk zijn toorn wilde tonen en zijn macht wilde laten zien, de mensen die zijn woede gewekt hebben en *die bestemd waren* voor de ondergang, met veel geduld verdragen heeft.

Er staat niet in de tekst dat God degene is die mensen bestemd heeft voor de ondergang. Er is ruimte voor de gedachte dat ze daar zelf debet aan zijn (nl. doordat ze zich tegen hem blijven verzetten).

Verder staat er dat God die mensen *met veel geduld verdragen heeft*. God houdt zich dus in, mogelijk om ze nog de kans te geven om hun verzet op te geven. Paulus schrijft immers in een andere brief dat God *wil dat alle mensen worden gered en de waarheid leren kennen* (1 Tim. 2 : 4; vgl. 2 Pet. 3 : 9).

Denk bijv. (nogmaals) aan de farao van Egypte, die meerdere kansen kreeg om zich te bekeren.

In vers 23 zegt Paulus dat God de mensen die het voorwerp zijn van zijn barmhartigheid *ertoe heeft voorbestemd om in zijn majesteit te delen*.

Nu gaat het wel echt over predestinatie (letterlijk: van tevoren een bestemming geven). Maar dat hoeft niet te betekenen dat God al van tevoren over iedere persoon beslist heeft wat zijn bestemming zal zijn. Je kunt het ook anders invullen:

Predestinatie kan ook zo worden opgevat, dat God van tevoren bepaald heeft dat er barmhartigheid en heerlijkheid zal zijn voor alle mensen die op hem vertrouwen en in Jezus geloven. Iedereen kan vervolgens zelf kiezen of hij wel of niet bij die groep wil horen.

Het wordt wel vergeleken met een trein die gaat vertrekken: de eindbestemming ligt vast, dat is van tevoren besloten, maar de reizigers kunnen kiezen of ze instappen of niet.

Als predestinatie zo wordt opgevat zegt Paulus dus eigenlijk dat alle mensen die voor God kiezen en in Jezus geloven, worden ingelijfd in de groep die God heeft voorbestemd om in zijn majesteit te delen.

Vers 24: *Hen heeft hij ook geroepen: ons, die niet alleen uit het Joodse volk afkomstig zijn, maar uit alle volken,*

Paulus betreft zijn lezers in het betoog. Dit is niet een afstandelijk verhaal, het gaat over *ons*, christenen in Rome en daarbuiten, voor een deel met een joodse achtergrond en voor een ander deel afkomstig uit allerlei andere volken (de heidenen).

Alle mensen uit alle volken worden geroepen om te geloven en opgenomen te worden in het ware volk van God. Niet alleen joden maar ook heidenen.

Resumé (III): vers 22 - 24

- Paulus zegt dat God de mensen die zich tegen hem verzetten en die *bestemd waren voor de ondergang*, met veel geduld verdragen heeft.
- Er staat niet dat God hen bestemd heeft voor de ondergang. De tekst laat dat open. Het kan ook zijn dat ze zelf hun bestemming bepaald hebben, door hun verzet tegen God.
- God heeft hen verdragen om ze de kans te geven tot inkeer te komen.
- Vervolgens zegt Paulus dat God de mensen die op hem vertrouwen en zijn genade hebben aangenomen ('de mensen die het voorwerp zijn van zijn barmhartigheid'), ertoe *heeft voorbestemd* om in zijn majesteit te delen.

- Deze voorbestemming of predestinatie kan collectief worden opgevat: de mensen die voor God kiezen en in Jezus geloven, worden door die keuze ingelijfd in de groep die God heeft voorbestemd tot heerlijkheid.
- Alle mensen uit alle volken worden geroepen om te geloven en opgenomen te worden in het ware volk van God.

Tussenstop

Vragen? Opmerkingen?

Tekst en uitleg (IV): vers 25 - 33

Vers 25, 26: zoals ook bij Hosea staat geschreven: ‘Wat mijn volk niet was, zal ik mijn volk noemen; wie mijn geliefde niet was, zal ik mijn geliefde noemen. En waar tegen hen gezegd is: “Jullie zijn mijn volk niet”, zullen ze kinderen van de levende God worden genoemd.’

Paulus citeert tamelijk vrij (uit zijn hoofd?) uit Hosea 1:9-10. De precieze woorden zijn maar voor een deel bij Hosea terug te vinden.

In Hos.1:9 staat dat de profeet Hosea een zoon krijgt en hij moet hem *Lo-Ammi* noemen (= niet mijn volk). Door die naam te geven maakt de profeet namens God duidelijk dat het volk Israel aan de kant geschoven wordt omdat ze afgoden dienen.

In Hos.1:10 staat dat er ook weer een tijd komt van herstel voor Israel: *waar tegen hen gezegd is: “Jullie zijn mijn volk niet”, zullen ze kinderen van de levende God worden genoemd.’*

Paulus citeert deze tekst, maar geeft aan de woorden van Hosea een heel andere, nieuwe betekenis. In Hosea gaat het over Israël, maar Paulus betreft het nu op de heidenvolken.

Hij lijkt te willen zeggen dat heidenen die zijn gaan geloven eerst niet bij het volk van God hoorden, maar nu zijn volk worden genoemd. Ze zijn kinderen van de levende God geworden.

En de Joden die Jezus hebben afgewezen zijn juist Lo-Ammi geworden (niet gods volk), net als in de tijd van Hosea.

Vers 27, 28: En Jesaja roept over Israël uit: ‘Al zou het volk van Israël zo talrijk zijn als zandkorrels aan de zee, slechts een klein deel zal worden gered. Want de Heer zal zijn woord op aarde gestand doen, onvoorwaardelijk en onverkort’.

Dat een klein deel van Israel zal worden gered is een thema dat in de profetieën van Jesaja een paar keer terugkomt. Hij had ook een zoon met de nam Schear-Jaschub en dat betekent *een rest keert terug*. Of ook wel *een rest keert om/een rest bekeert zich*.

Jesaja was profeet in het zuidelijke tweestammenrijk van Juda. In zijn tijd werd het noordelijke tienstammenrijk van Israël veroverd door de Assyriërs en een groot deel van de bevolking is toen weggevoerd.

Jesaja spreekt daarover als een straf en een oordeel van God.

Jesaja kondigt ook herstel aan in de toekomst en zegt: *Het deel van Jakobs volk dat ontkomen is zal weer oprecht vertrouwen op de Heer, de Heilige van Israël. Een rest zal terugkeren naar de sterke God, de rest die van Jakob is overgebleven* (Jesaja 10:20, 21).

Hij gaat hier over bekering. De Israëlieten die aan de Assyriërs ontkomen zullen zich bekeren en weer op God gaan vertrouwen: *een rest keert om* (of: *een rest bekeert zich*).

Paulus citeert (opnieuw tamelijk vrij) uit deze profetie en past het toe op de situatie van de Joden in zijn tijd. Hij maakt ervan dat *een rest zal gered worden*.

Met de rest die gered wordt bedoelt Paulus de kleine groep Joden die in Jezus is gaan geloven. Zij maken deel uit van het ware volk van God, samen met de heidenchristenen.

Vers 29: En zoals Jesaja al heeft gezegd: ‘Had de Heer van de hemelse machten ons geen nageslacht gelaten, het zou ons zijn vergaan als Sodom en Gomorra.’

Nòg een citaat uit Jesaja (1:9), een beetje verwarrend door het woordje *nageslacht*. In het grieks staat *sperma* en dat kennen we als *zaad*.

Het wordt hier metaforisch gebruikt: we kunnen denken aan de graankorrels die overgelaten worden na het dorsen en gebruikt worden om te zaaien voor de nieuwe oogst. Een klein overblijfsel van de oogst wordt bewaard als zaad voor het volgende jaar

Paulus bedoelt met *zaad* hier dus de overgebleven rest van het joodse volk, waar het in vers 27 ook over ging: het kleine deel dat de Jezus wel aanvaard heeft en in hem gelooft.

Het lijkt in vers 29 alsof Paulus reageert op een niet hardop gestelde vraag: waarom heeft God geen eind gemaakt aan zijn bemoeienis met het Joodse volk, toen het telkens weer de afgoden naliep en zich tegen hem bleef verzetten? Waarom heeft Hij hen niet vernietigd, zoals Hij in het verre verleden gedaan heeft met Sodom en Gomorra?

Het antwoord van Paulus is dan: vanwege die rest, dat overschot dat zich bekeert en tot het ware volk van God hoort.

Er is, naast alle afvalligheid en weerspanningheid, altijd een 'rest' geweest die op God gericht was en hem bleef vertrouwen. Als die er niet was geweest zou het met Israël net zo slecht zijn afgelopen als met Sodom en Gomorra.

Vandaar het citaat uit Jesaja: *Had de Heer van de hemelse machten ons niet een laatste rest gelaten, het zou ons zijn vergaan als Sodom en Gomorra (Jes.1:9).*

Vers 30 - 32: *Wat kunnen we hieruit opmaken? Hoewel ze er niet naar hebben gestreefd, zijn de heidenen als rechtvaardigen aangenomen, op grond van hun geloof. Maar Israël, dat er naar streefde door de wet rechtvaardig te worden, heeft dat niet bereikt. Wat is daarvan de oorzaak? Ze handelden alsof het van hun daden afhing en niet van geloof.*

In deze verzen geeft Paulus een samenvatting van zijn betoog: De heidenen zijn als rechtvaardigen aangenomen *op grond van hun geloof*. En Israël wilde rechtvaardig voor God worden door zich aan de wet te houden. Zij verwachtten het van hun daden *en niet van geloof*.

Het is opvallend dat Paulus in zijn samenvatting met geen woord rept over voorbestemming of uitverkiezing. Blijkbaar hoort dat niet tot de kern van zijn betoog. Paulus benadrukt het geloof.

Een calvinistische samenvatting van Romeinen 9 zou er heel anders uit zien dan die van Paulus, bijvoorbeeld als volgt:

“God is soeverein en heeft van tevoren vastgesteld en bepaald welke joden en heidenen uitverkoren zijn en welke niet. En niemand heeft het recht om Hem daarover vragen te stellen.”

Maar dat is niet wat Paulus in zijn samenvatting zegt. Geloof is waar het om draait en niet om werken. Het Joodse volk is opzij geschoven omdat ze Gods genade in Jezus Christus niet hebben willen aannemen. Ze verwachtten het van hun eigen werken.

Het is ten diepste een kwestie van wil of onwil en niet van verkiezing of verwerping.

Vers 33: Ze zijn over de steen gestruikeld waarover geschreven staat: 'In Sion leg ik een steen neer waarover men struikelt, een rotsblok waaraan men zich stoot. Maar wie in hem gelooft, komt niet bedrogen uit'.

Het citaat in deze tekst is een combinatie van Jesaja 8:14 en 28:16. Paulus citeert nogal vrij. In het OT staat: wie in hem gelooft *hoeft niet te haasten of hoeft niet te vluchten*. Paulus maakt daarvan: wie in hem gelooft *komt niet bedrogen uit*.

De steen waar het hier over gaat is een verwijzing naar Jezus Christus. Hij is de steen waarover het Joodse volk (in grote meerderheid) is gestruikeld.

Dat betekent overigens niet dat er geen hoop meer is voor Israël. Paulus maakt verderop in zijn brief duidelijk dat de afgebroken tak van het joodse volk ook weer geënt kan worden (Rom.11:23-27).

Resumé (IV): vers 25 - 33

- De heidenchristenen zijn volgens Paulus het nieuwe volk van God, waar de profeet Hosea over spreekt. En hij zegt in zijn samenvatting dat ze *op grond van hun geloof* gerechtvaardigd zijn.
- De kleine groep Joden die in Jezus is gaan geloven ziet Paulus in zijn dagen als de 'rest die zich bekeert', waar Jesaja het over heeft.
- Het merendeel van het Joodse volk is op een zijspoor gezet omdat ze op eigen kracht rechtvaardig wilden worden, door de wet te houden. Ze verwachtten het van zichzelf en niet van geloof in hun Messias.
- Ze zijn gestruikeld over 'de steen des aanstoots die in Sion was neergelegd' (een verwijzing van Jesaja naar Jezus).

Vragen? Opmerkingen?

Tijd voor gesprek